אישים באגרות הראי"ה

ד"ר י' פויכטוונגר, מאנשי "המזרחי" בפרנקפורט

מראשי תנועת "המזרחי" בפרנקפורט וחבר ועד "תחכמוני" · שנות חייו אינן ידועות לנו

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

ד"ר י' פויכטוונגר היה מראשי תנועת "המזרחי" בפרנקפורט, וחבר בוועד שתמך בבית הספר "תחכמוני" (ראו בפרשת לימודי קודש וחול: "תחכמוני" והגימנסיה (תרס"ח-תרע"ד)) ביפו. פרטים ביוגרפיים עליו לא מצאנו במקורות שבדקנו, ומה שידוע עליו כאן הוא מן האגרות.

הרב קוק על ד"ר פויכטוונגר

אל ד"ר פויכטוונגר הרב קוק כותב על היחס לדת בעבודת הקרן הקיימת. בשנת השמיטה תר"ע (ראו בפרשת שמיטת תר"ע והיתר המכירה) הרב קוק מסביר לו שהעבודה בקרקעות הקרן נעשתה "על דעת עצמם", בלי לשאול אילו עבודות מותרות אחרי המכירה (כרך א', אגרת שד). בשנת תרע"א, כשחללו פועלים ופקידים בחוות הקרן הקיימת את השבת בפרהסיה, הרב קוק כותב לו שאי אפשר עוד לשתוק, ושיש לדרוש בקונגרס הציוני ערובה שדברים כאלה לא יקרו עוד. ועם זאת הרב קוק מדגיש שהוא חרד "עד קצה האחרון, מהתעוררות של תגרה ומריבת אחים" (כרך ב', אגרת שסח).

ד"ר פויכטוונגר היה גם בוועד "תחכמוני" בפרנקפורט. הרב קוק חוזר לפניו על דרישותיו בעניין השגחתו על בית הספר, ודורש לפרוע את החוב לחברי הוועד המקומי, שמסרו נפשם להקים את המוסד (כרך ב', אגרת תפא).

האגרות

כרך א', אגרת שד: על העבודה בקרקעות הקרן הקיימת בשנת השמיטה: עשו אותה על דעת עצמם, בלי לשאול אילו עבודות מותרות.

"הוא רק מה שהם עושים על דעת עצמם, ולא באו לשאול שום שאלה"

כרך ב', אגרת שסח: חילול שבת בפרהסיה בחוות הקרן הקיימת. יש לדרוש בקונגרס הציוני ערובה שזה לא יקרה עוד.

"איני רואה שום אפשרות הפעם להמשיך את השתיקה"

כרך ב', אגרת תפא: לד"ר פויכטוונגר ולוועד "תחכמוני" בפרנקפורט: הדרישות בעניין ההשגחה על בית הספר, וחובה לפרוע את החוב לחברי הוועד המקומי.

"שמסרו נפשם להקים את יסוד מוסדנו היקר"

ראו גם

הפרשה: לימודי קודש וחול - "תחכמוני" והגימנסיה. (לפרשה)

נוסח האגרות

3 האגרות שבהן נזכר ד"ר פויכטוונגר, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תר"ע - יפו **נמען:** ד"ר פויכטוונגר

על העבודה בשמיטה בקרקעות 'הקרן הקיימת לישראל': הפועלים שם עושים על דעת עצמם, ולא שאלו אילו עבודות מותרות לישראל אחרי המכירה. נטיעות חדשות כלל לא הותרו, אלא במקרים מיוחדים של הפסד גדול. כשעושים 'חולי' כמו בשאר השנים בקרקע של האומה, זה חילול דת, ויש למחות.

עיקרי הדברים

- עבודה בשמיטה בקרקעות הקרן הקיימת.
- בלי שאלת חכם - חילול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' סיון תרע"ן.

אדון נעלה ונכבד מאד ד"ר[4] פייכטוואנגר נ"י[5], שלו'[6] וברכה מקודש.

מכתבו הנכבד מכ' אייר העבר הגיעני לנכון. ואתכבד בזה להודיע לכבודו, שהמעוות של העבודה הקרקעית, שהיא נעשה בהקרקע של "הקרן הקיימת לישראל", הוא רק מה שהם עושים על דעת עצמם, ולא באו לשאול שום שאלה, אי אלה הן העבודות המותרות להעשות אחר המכירה ע"י[7] ישראל, ואיזה מהן הכרח הוא שיעשו ע"י נכרים, ולא הציעו לפני כלל את הענין, למען אדע איזה דברים יש כאן שההכרח הוא גדול עד שאי אפשר לעכבם על השנה הבע"ל[8], ואיזה דברים אין שם קלקול הישוב אם נדחה אותם על השנה של חול הבע"ל. כי בכלל לא התרנו לנטוע נטיעות חדשות כלל, רק אחדים ישנם יוצאים מן הכלל שהי'[9] שם הפסד גדול מאד, שהתרנו הנטיעה ע"י נכרים, ובצירוף של היתרים ידועים ע"פ[10] ההלכה. וכ"ז שייך כשבאים לשאול בתורה, אבל כשעושים את הענין חול, ומתנהגים כשאר השנים, בלא שום הרצאת דברים לפני מורה דת ותורה, זהו חילול דת תוה"ק[11], ע"י קנין האומה באה"ק[12], שאנו חייבים למחות ע"ז[13] בכל עז, וכל מי שרגש כבוד האומה חי בקרבו צריך להיות נשמע לדברינו.

והנני חותם בתקות ישועה לרומם דגל דת קדשנו ברמה על אדמת הקודש, לתשועת עם ד' על נחלתו, ברגשי כבוד ויקר ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ד"ר - דוקטור
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום

7. ע"י – על ידי
8. הבע"ל – הבא עלינו
9. שהי' – שהיה
10. ע"פ – על פי
11. תוה"ק – תורתנו הקדושה
12. באה"ק – בארץ הקודש
13. ע"ז – על זה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז תמוז תרע"א - יפו **נמען:** ד"ר פויכטוונגר ('המזרחי')

ההפקרות בחוות 'הקרן הקיימת' הגיעה לשיא: פועלים ופקידים מחללים שבת ויום טוב בפרהסיא. הרב קוק מציע לדרוש בקונגרס הציוני ערובה מהוועד הפועל, ואם לא תינתן, כל הכוחות של 'המזרחי' יעמדו נגד 'הקופה הלאומית', אף שהיא חביבה עליהם. אפשר לברר את המצב אצל ליבונטין.

עיקרי הדברים

- חילול שבת בחוות הקרן הקיימת.
- דרישה בקונגרס.
- איום להתנגד לקופה הלאומית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ט"ז תמוז, התרע"א[4].

לכבוד הרה"ח[5] הנודע לשם תפארת מר ד"ר[6] פייכטוואנגער נ"י[7].

שלו'[8] וברכה.

אדוני הנעלה, הננו מוצא את עצמי מחויב להעיר את כבוד הדרתו הערה רבה מאוד על חובה אחת שהזמן גרמא ושאי אפשר לנו לאחרה,

עם כל מה שאנו עמלים תמיד להרגיע את הלבבות, ולישב ג"כ[9] את רוחנו בקרבנו שלא יתרגש יותר מדאי למראה ההרס הרוחני ביחש לכל קודש ד', שהננו פוגשים תמיד מאחינו אלה, המשתתפים עמנו בעבודה הלאומית הכללית ובישוב הארץ בפרט, הלאומיים החפשיים, לכל פלגותיהם, - הנה הגיע הדבר עד כדי נקודת-רום כזאת, שאיננו רשאים בשום אופן לסבול עוד. עם כל מה שאני חרד, עד קצה האחרון, מהתעוררות של תגרה ומריבת אחים, העוסקים באיזו מדה בעבודה גדולה אחת משותפת, איני רואה שום אפשרות הפעם להמשיך את השתיקה. לפחות אנחנו חייבים להגן על כחותינו, שאנחנו נותנים לאוצר הכלל, שלא יעשו מהם שכים לעינינו.

בימים האחרונים ביותר הובלט היסוד ההפקרותי, ביחוד מצד חלק ניכר מפועלים ופקידים, העוסקים בחוות נחלת ה"קרן קימת", ביחש לכל קודש, ובבירור ביחש לחילול שבת ויו"ט[10] בפרהסיא, בצורה מדאיבה לב ונפש כל אשר לב ישראל חי בקרבו.

לדעתי הננו חיבים לתבע, בעת הקונגרס הבא, מ"האקציאנס-קומיטה" ערובה בטוחה, שדברים כאלה עוד לא יקרו. לדעתי, חיבים אנו לעמוד בזה חזקים כצור, שאם לא יתענין הקומיטה בשאלתנו הבוערת כ"כ[11] במעמקי נשמתנו. נהיה מוכרחים כולנו וכל הכחות המזרחיים לעמוד בכח נגד ה"קופה הלאומית", למרות מה שהיא כ"כ חביבה עלינו חבת נפש.

תקותי אמיצה היא, שיתעורר הזיק הנעלם של אור ד'. החי בסתר בכל הלבבות הפונים לציון ומקראיה, הכל יחד יסכימו על דרישתנו המוכרחת, ועבודתנו הלאומית תלך, בחמלת ד' על עמו ונחלתו, במהלכה הנכון, בשלו'[12] אמת על ישראל.

ברגשי כבוד מאד נעלים ובברכת ד' מציון ומקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. מצב העניינים ביחש לההנהגה, שהננו מוכרחים כ"כ למחות כנגדה, חושב אני שיוכלו כבודו לדעת מדירקטור הבנק אנפ"ק[13] מר ז. ד. ליבונתין שיהי'[14] על הקונגרס. אע"פ[15] שהוא איש פיננסי ועוסק בעניינים גשמיים. מ"מ[16] אקוה שימסור את המאורעות, ביחש לפגימתן הרוחנית בצביונם האמתי. הנ"ל[17]

מצורף לזה אני שולח לכ'[18] את ההעתק מהמכתב, אשר כתבתי בנ"ד[19] לועד הקופה הלאומית. הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. התרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. הרה"ח - הרב החסיד
6. ד"ר - דוקטור
7. נ"י - נרו יאיר
8. שלו' - שלום
9. ג"כ - גם כן
10. ויו"ט - ויום טוב
11. כ"כ - כל כך
12. בשלו' - בשלום
13. אנפ"ק - אנגלו-פלשתינה קומפני (בנק אפ"ק)
14. שיהי' - שיהיה
15. אע"פ - אף על פי
16. מ"מ - מכל מקום
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. לכ' - לכבוד
19. בנ"ד - בנדון דידן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר פויכטוונגר וועד 'תחכמוני' בפרנקפורט

הרב קוק חוזר על דרישותיו לגבי השגחתו על 'תחכמוני', ודורש לפתור את החוב לחברי הוועד המקומי, ובעיקר לא"א כהנא, שנשא בעול ועלול ליפול. (סוף המכתב חסר.)

עיקרי הדברים

- דרישות ההשגחה.
- חוב לחברי הוועד המקומי.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט טבת תרע"ג[4]

שלו'[5] רב לכבוד הרה"ח[6] הנעלה מאד מר ד"ר[7] י. פייכטוואנגר וכל החברים הנכבדים אשר לועד התחכמני נ"י[8].

אלופי החביבים,

עברו ימים ושבועות מאז נתכבדתי במכתבם הנכבד, אשר בו הואילו להודיעני, שכבוד הרה"ג[9] ד"ר נוביל נ"י, יכתוב לי בפרוטרוט בדבר התחכמני והשאלות התלויות במצבו. ואנכי חכיתי עד כה למכתב ההוא, וכאשר ראיתי כעת שהדבר מתאחר, והענין החביב דוחק אותנו להעמידו על בסיס נכון כראוי, הנני מוצא לי לחובה קדושה להודיע לכבוד הדרתם עוד הפעם, ע"ד[10] הדרישות אשר כתבתי במכתבי העבר, שאני מוצא להכרח שכולן תמלאנה דוקא מצד החלטת כבודם. ואז נוכל לקוות בע"ה[11] להרמת קרן מוסדנו, להתקרב תמיד להמטרה הנשאה שכולנו עורגים אליה, לרומם ע"י[12] המוסד הקדוש והחביב הזה, את יסוד החינוך המקודש לתורה ואמונת אמן, מאוזר בתרבות אנושית מכובדת, עם כל הטוב הנמצא בתכסיסי הלאומיות הישראלית וחפץ תחייתה באה"ק[13].

ועם זה הנני מוצא לי לחובה להעיר את כבודם לשים קץ לשאלת הכספים, בדבר החוב שחברי הועד דפה תובעים מהמוסד. בשום אופן אי אפשר לסבול שיהיו שלוחי מצוה כאלה, שמסרו נפשם להקים את יסוד מוסדנו היקר, ניזוקים, באופן כ"כ[14] נורא. לא עשירים הם האנשים הנכבדים הללו, ומניעת הסדר בדבר החוב תוכל להביא במצבם הפרטי תוצאות נוראות, וביחוד נצטבר כל העול ברובו על שכם איש אחד מר א. א. כהנא, ואין בכחו בשום אופן לסבול זה. ומה מר הוא הדבר, אם חסרון הסידור בעניני כספים יביא איזה איש נכבד, שעסק במצוה בחרף נפש, למצב מסופק המלא אחריות.

אקוה שיזדרזו כבוד הדרתם לפתור בכי טוב את השאלה הסבוכה הזאת. בדבר החוב, ואין הענין סובל דחיה כלל, כי אי אפשר לתן מקום לאנשים יקרים, שעסקו בענין חשוב כזה שיפלו בנופלים ח"ו[15], ע"י המניעות אשר נפגשו בסדרי הועד, וראוי להדרת כבודם להקדים בדבר מצוה, והכספים הראויים

להיות נתנים למטרת החוב ינתנו בלא איחור מצדם, בעין יפה, ומה שישאר עוד לפרעון יסודר הדבר שלא ימשך עוד.

(חסר הסוף)

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ד"ר - דוקטור
8. נ"י - נרו יאיר
9. הרה"ג - הרב הגאון
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם
12. ע"י - על ידי
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. כ"כ - כל כך
15. ח"ו - חס ושלום